

Mateja Kosi, Univerza v Ljubljani, Slovenija, Masarykova univerza v Brnu, Češka

Magda Lojk, Univerza v Ljubljani, Slovenija, Karlova univerza v Pragi, Češka

Ko pri pouku slovenščine »vidim vse zvezde«

As an example of best practice, we present a 90-minute lesson on the topic of space for students of Slovene as a foreign language at the advanced level, including all four language competences: reading, listening, speaking, and writing. This complements the lexical knowledge of one of the subject areas that is not covered in the existing Centre for Slovene as a foreign and second language textbooks. The lexical selection is based on the list of words and especially phrases from the chapter Space in the Thematic Dictionary of Czech, Slovene, and Macedonian published by Masaryk University in Brno in 2021 (*Tematický slovník češtiny, slovinštiny a makedonštiny*). The lesson primarily focuses on fixed expressions and typical collocations, and their use is checked with dictionaries (Fran.si, the online Collocation Dictionary of Modern Slovene), texts, and a recording. Students are introduced to some phraseological units with a space component as well as a short selection of well-known Slovenian musical and literary works in which words related to the theme appear in the title. The aim of the lesson is for the student to understand the basic terms belonging to a topic of space in reading and listening as well as to apply them appropriately in writing and orally.

Keywords: Slovene as a foreign language, universe, fixed expressions, collocations, phraseme with a space component

Kot primer dobre prakse predstavljamo 90-minutno učno enoto s tematskega področja vesolje za študente in študentke slovenščine kot tujega jezika na izpopolnjevalni ravni z vključitvijo vseh štirih jezikovnih kompetenc: branja, poslušanja, govorjenja in pisanja. S tem dopolnjujemo leksikalno poznavanje enega od strokovnih področij, ki ni zajeto v obstoječe učbenike Centra za slovenščino kot drugi in tuji jezik. Pri izbiri leksike se opiramo na seznam besed in predvsem besednih zvez iz poglavja *Vesolje v Tematskem slovarju češčine, slovenščine in makedonščine*, ki je leta 2021 izšel na Masarykovi univerzi v Brnu (*Tematický slovník češtiny, slovinštiny a makedonštiny*). V učni enoti se osredotočamo predvsem na stalne besedne zveze in tipične kolokacije, njihovo rabo pa preverjamo s pomočjo slovarjev (portal Fran.si, spletni *Kolokacijski slovar sodobne slovenščine*), besedil in posnetka. Študentje in študentke spoznajo nekaj frazeoloških enot s kozmičnimi sestavinami, omenimo pa tudi kratek izbor znanih slovenskih glasbenih in književnih del, v katerih se že v naslovu pojavljajo besede, povezane s temo. Cilj učne enote je, da študent ali študentka razume osnovne strokovne pojme s področja vesolja pri branju in poslušanju ter jih pisno in ustno ustrezno uporablja.

Ključne besede: slovenščina kot tuji jezik, vesolje, stalne besedne zveze, kolokacije, frazemi s kozmično sestavino

1. Uvod

Tema vesolja je eno od leksikalno zahtevnejših strokovnih področij, ki ga je smiselno obravnavati na izpopolnjevalni ravni znanja slovenščine kot tujega jezika (v nadaljevanju STJ), saj zahteva dobro poznavanje leksike, oblikoslovnih in skladenjskih značilnosti jezika. Obenem ugotavljamo, da v praksi obstaja potreba po dodatnih tematskih področjih, na katera lahko v višjih letnikih študija slovenistike še širimo poznavanje strokovne terminologije. Izhodišče za izbiro teme in

nove leksike je *Tematski slovar češčine, slovenščine in makedonščine (Tematický slovník češtiny, slovinštiny a makedonštiny)*, ki je leta 2021 izšel na Masarykovi univerzi v Brnu. Za študente in študentke vključenih jezikov je zelo uporaben pripomoček za usvajanje nove leksike, ki je v slovarju razvrščena v 21 pomenskih polj. Vsako pomensko polje prinaša obsežen seznam pogostejših besed in besednih zvez, ne vsebuje pa frazeoloških enot. Ena od leksikalnih področij, ki v učbenikih za STJ še niso bila obravnavana,¹ je vesolje, zato smo ga izbrali za temo pričujočega prispevka. V pripravljene učni enoti se osredotočamo predvsem na stalne besedne zveze in tipične kolokacije.

2. Opis primera dobre prakse in teoretična utemeljitev izbire osrednjih sestavnih delov učne enote

Kot primer dobre prakse smo pripravili 90-minutno učno enoto za študente in študentke STJ na izpopolnjevalni ravni z vključitvijo vseh štirih jezikovnih kompetenc: branja, poslušanja, govorjenja in pisanja. Uvodni del učne enote je sestavljen iz uvodnih konverzacijskih vprašanj z lahkotnejšo tematiko in z leksiko, za katero predvidevamo, da jo študentje in študentke že poznajo.

Sledi aktivnost branja, preko katerega se študentje in študentke z leksiko srečajo v kontekstu in je zato lažje razumljiva. Najprej preberejo časopisni članek z naslovom *Kako daleč v vesolje lahko vidimo s prostim očesom*,² ki služi predvsem kot motivacijski uvod v obravnavano temo, nato pa se v mini enciklopediji srečajo še s pojmi Rimska oziroma Mlečna cesta, Severnica, Sončev mrk, temna snov in veliki pok.

Za utrditev aktivne rabe novih leksikalnih enot mini enciklopediji sledi nekaj konverzacijskih vprašanj, ob katerih lahko študentje in študentke usvojeno leksiko uporabljajo v različnih kontekstih. Vprašanja je mogoče pripraviti kot skupinsko delo, s čimer želimo spodbujati zlasti aktivno govorjenje. Vsaka skupina dobi vprašanja na lističih in vsak študent ali študentka v skupini izvele eno vprašanje. Na vprašanje lahko odgovori vsak sam ali ga postavi nekemu od kolegov oziroma kolegic.

Sledijo vaje (z rešitvami) za učenje posameznih besed in besednih zvez. Poudarek namenjamo predvsem stalnim besednim zvezam in tipičnim kolokacijam, pri čemer stalno besedno zvezo razumemo kot »večbesedne besede« (prim. Gantar, 2007, 60–61), ki jih, kot pravi Toporišič (2000, 133), »gotove jemljemo iz spomina (kakor besede), ne pa da bi jih šele delali po določenih skladijskih vzorcih«. Kolokacija je, tako Gantar idr. (2021, 16), mogoče definirati s statističnega, skladijskega in pomenskega vidika. Statistični vidik predvideva, da je kolokacija statistično izstopajoča zveza dveh besed, pri čemer mora biti njena statistična vrednost večja od naključne sopolovitve besed (prav tam, 18). Skladijski vidik predvideva, da med besedami veljajo

¹ Pregledani so bili vsi učbeniki za STJ, ki so bili do oddaje prispevka izdani pri Centru za slovenščino kot drugi in tuji jezik. V učbeniku *Slovenska beseda v živo 1b* (str. 16) je sicer na osnovni ravni znanja jezika kot dodatno branje vključeno besedilo o astronautki Suniti Williams, v učbeniku *Čas za slovenščino 2* (str. 104) pa so v dodatku za medpredmetno povezovanje, področje fizike, tri vaje za poimenovanje planetov in drugih nebesnih teles.

² Prirejeno po: Lorenci, K.: *Kako daleč v vesolje lahko vidimo s prostimi očmi*. <https://n1info.si/magazin/kako-dalec-v-vesolje-lahko-vidimo-s-prostimi-ocmi/>. Dostop 11.06.2023.

določena skladenjska pravila, saj je nujni predpogoj za kolokacijo to, da jo tvorita vsaj dve besedi (prav tam, 19). Pomenski vidik pa predvideva, da ima kolokacija določeno komunikacijsko vlogo. Ta vidik je najpomembnejši kriterij, hkrati pa ga je tudi najtežje opredeliti, saj so kolokacije glede na tipično sopojavitev nekje med prostimi besednimi zvezami in ustaljenimi večbesednimi enotami (prav tam 2021, 20).

Kolokacije bomo iskali s pomočjo spletnega *Kolokacijskega slovarja sodobne slovenščine*, možno rabo leksikalnih enot pa kritično pretresali s pomočjo slovarjev na portalu Fran.si, ob zgoraj omenjenem članku in posnetku s spletne strani Centra Noordung. Učenje stalnih besednih zvez in tipičnih kolokacij študentom in študentkam olajša napredek, saj se jih učijo kot eno enoto.

Za dopolnitev besednega zaklada sledi nekaj leksikalnih izletov. Posebej se seznanimo s poimenovanji planetov v slovenščini, z znamenji horoskopa in z zanimivostmi iz Slovenije, in sicer s Centrom Noordung. Vse podteme so podkrepljene s konverzacijskimi vprašanji.

Pomemben del učne enote so po našem mnenju frazeološke enote na temo vesolja. Frazeme študentje in študentke raziskujejo v parih s pomočjo *Slovenskega frazeološkega slovarja* Janeza Kebra, do katerega lahko prosto dostopajo preko portala Fran.si. Kot piše Rigler Šilc (2011, 93), je »znanje slovenščine pomanjkljivo in nezadostno, če govorec ne pozna najosnovnejšega fonda frazemov. Z nepoznavanjem osnovnih frazeoloških enot je omejena sporazumevalna zmožnost.« Študentje in študentke po naših izkušnjah frazemov s kozmično sestavino ne poznajo dobro, kar morda potrjuje tudi trditev Nataše Jakop (2016, 149), da je analiza frazemov s kozmičnimi sestavinami precej redkejša od frazemov z drugimi sestavinami, npr.: človeško telo, žival, lastno ime.

Kot dodaten kontekst nam služi izlet k slovenski glasbi in literaturi, ki večinoma že v naslovu nakazuje temo vesolja. Tudi tukaj vključujemo skupinsko delo, saj študentje in študentke po skupinah raziščejo, o čem pripovedujejo navedena književna dela, in to predstavijo kolegom. Uro končujemo s kreativnim pisanjem, ki ga načeloma izvedemo kot domačo nalogo. Na koncu delovnega lista je seznam novih leksikalnih enot.

3. Zaključek

Cilj učne enote je, da študentje in študentke razumejo osnovne strokovne pojme s področja vesolja pri branju in poslušanju ter jih tako pisno kot ustno ustrezno uporabljajo. V prikazanem primeru dobre prakse smo poskusili ponuditi novo besedišče, nato pa ustvariti čim več konverzacijskih situacij, v katerih imajo študentje in študentke novo leksiko možnost aktivno uporabiti in jo na tak način kar najbolje usvojiti. Primer učne enote bi lahko služil kot spodbuda za nastanek še dodatnih gradiv z drugih strokovnih področij. Ta bi pri poučevanju na izpopolnjevalni ravni znanja slovenščine kot tujega jezika prišla še kako prav.

Literatura

- Gantar, P. (2007). *Stalne besedne zveze v slovenščini*. <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-NPY4WLDO/241a3e86-2126-49c0-8450-8fddd5e056e9/PDF> (27.01.2024)
- Gantar, P., Krek, S. & Kosem, I. (2021). Opredelitev kolokacij v digitalnih slovarskih virih za slovenščino. V I. Kosem (ur.), *Kolokacije v slovenščini* [Elektronski vir]. Znanstvena založba Filozofske fakultete. <https://ebooks.uni-lj.si/zalozbaul/catalog/download/318/465/6969-1?inline=1> (27.01.2024)
- Jakop, N. (2016). Sestavine kozmosa v slovenski frazeologiji. V E. Kržišnik, N. Jakop & M. Jemec Tomazin (ur.), *Prostor in čas v frazeologiji*. Znanstvena založba Filozofske fakultete. <https://ebooks.uni-lj.si/zalozbaul/catalog/download/35/89/1011-1?inline=1> (27.01.2024)
- Krejčová, E., Kosi, M. & Dufková, K. (2021). *Tematický slovník češtiny, slovinštiny a makedonštiny*. Brno: Masarykova univerza.
- Rigler Šilc, K. (2011). Razumevanje frazemov pri učenju in poučevanju slovenščine kot drugega/tujega jezika. *Jezik in slovstvo*, 56(5/6), 93–108. <http://www.dlib.si> (22.01.2024)
- Toporišič, J. (2000). *Slovenska slovnica*. Založba Obzorja Maribor.

Viri

- Besedilo.si. *Ti si moj sonček*. <https://www.besedilo.si/agropop/ti-si-moj-soncek> (27.01.2024)
- Besedilo.si. *Zvezde padajo v noč*. <https://www.besedilo.si/marjana-derzaj/zvezde-padajo-v-noc> (27.01.2024)
- Besedilo.si. *Zemlja pleše*. <https://www.besedilo.si/nino-robic/zemlja-plese> (27.01.2024)
- Besedilo.si. *Venera*. <https://www.besedilo.si/samantha-maya/venera> (27.01.2024)
- Cvjetičanin, B.: *Vesolje*. <https://www.youtube.com/watch?v=pSVI3DvUyBM> (27.01.2024)
- Center Noordung. <https://www.center-noordung.si/> in <https://youtu.be/-6cGz7glCRk> (27.01.2024)
- E-učbeniki. *Vesolje. Nastanek vesolja*. <https://eucbeniki.sio.si/fizika8/147/index.html> (27.01.2024)
- E-učbeniki. *Lunin mrk, Sončev mrk*. <https://eucbeniki.sio.si/nit4/1306/index2.html> (27.01.2024)
- Fran, slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, 2014–, različica 8.0. www.fran.si (31.10.2023)
- Goričko pod zvezdami. <http://gorickopodzvezdami.si/zvezdna-ucna-pot/osoncje> (27.01.2024)
- Keber, J.: *Slovar slovenskih frazemov*: tiskana izdaja 2011, spletna izdaja 2015. www.fran.si (31.10.2023)
- cjvt kolokacije 2.0: *Kolokacijski slovar sodobne slovenščine*. <https://viri.cjvt.si/kolokacije> (31.10.2023)
- Kvarkadabra. *Kakšna je rimska cesta?* <https://kvarkadabra.net/2000/01/rimska-cesta/> (27.01.2024)
- Kvarkadabra. *Severnica – več kot le vodnica popotnikov*. <https://kvarkadabra.net/2021/01/severnica/> (27.01.2024)
- Kvarkadabra. *Skrivnost temne snovi v vesolju*. <https://kvarkadabra.net/2003/04/temna-snov/> (27.01.2024)
- Lorenci, K.: Kako daleč v vesolje lahko vidimo s prostimi očmi (2023). V: *Spletni medij N1 SLO*. 10. 6. 2023. <https://n1info.si/magazin/kako-dalec-v-vesolje-lahko-vidimo-s-prostimi-ocmi/> (27.01.2024)

Vesolje: delovni list

1 Pogovorite se.

- Ste kdaj sanjali o tem, da boste postali astronomt?
- Kako ste si v otroštvu predstavljali vesolje?
- Ste kdaj opazovali vesolje s teleskopom?

2 Preberite članek.

Kako daleč v vesolje lahko vidimo s prostim očesom?³

Kamilo Lorenci, 10. 6. 2023, *N1 Magazin*

Če v temni noči pogledamo v nebo, se nam vesolje zdi velikansko. In res je. Toda vidimo ga lahko le delček.

»Vesolje je veliko. Ne bi mogli verjeti, kako obširno, velikansko, možgane trgajoče gromozansko je,« je v *Štoparskem vodniku po Galaksiji* zapisal Douglas Adams.

Njegove razsežnosti se lahko zave vsak, ki je kdaj v jasni, temni noči brez lune in moteče svetlobe pogledal v nebo. Vemo, da je večina zvezd, ki jih vidimo, od nas oddaljena na stotine, tisoče ali milijone milijonov kilometrov. Kako daleč pa je najbolj oddaljena zvezda, katere svetlobo še lahko zaznamo brez pomoči optičnih naprav? Kateri je najbolj oddaljen objekt v vesolju, ki ga lahko vidimo s prostim očesom?

Zvezde – tako zelo daleč, a tako zelo blizu

Danes večina ljudi ve, da razdalje v vesolju merimo s svetlobnimi leti. To je razdalja, ki jo svetloba oziroma katerokoli drugo elektromagnetno valovanje premeri v enem letu pri hitrosti 300.000 kilometrov na sekundo. Lahko si torej predstavljate, da je svetlobno leto zelo velika razdalja. Na primer: razdalja od Zemlje do Sonca, ki znaša 150 milijonov kilometrov, prevedena v razdaljo svetlobnih let, znaša osem svetlobnih minut ali 0,0000152 svetlobnega leta. Zemlji najbližja zvezda (poleg Sonca, op. avtoric), Alfa v Kentavru, pa je od nas oddaljena dobra štiri svetlobna leta, Betelgeza, najbolj svetla zvezda v Orionu, pa okoli 600 svetlobnih let.

Na prvi pogled se morda zdi, da s prostim očesom vidimo zelo daleč v vesolje. V resnici pa ni tako. Komajda vidimo čez meje galaksije. S prostim očesom lahko v najboljših pogojih vidimo okoli 9.000 zvezd, piše spletna stran universetoday.com. Pri tem je treba vedeti, da je v naši galaksiji vsaj 100 milijard zvezd. Možgane trgajoče ... Nekatere se zdijo svetlejšje, sij drugih komaj zaznamo. Vendar vse zvezde, tudi tiste najšibkejšje, ki jih lahko vidimo brez optičnih pomagal, še vedno spadajo v našo galaksijo. Najbolj oddaljena zvezda, ki jo s prostim očesom še lahko vidimo, je približno 16.000 svetlobnih let daleč in leži v ozvezdju Kasiopeje. In 16.000 svetlobnih let je v

³ Prirejeno po: Lorenci, K.: *Kako daleč v vesolje lahko vidimo s prostimi očmi*. <https://n1info.si/magazin/kako-dalec-v-vesolje-lahko-vidimo-s-prostimi-ocmi/>. Dostop 11.06.2023.

primerjavi z velikostjo naše galaksije malo. Rimska cesta namreč v premeru meri nepredstavljenih 120.000 svetlobnih let.

Večinoma pa s prostim očesom vidimo do 5.000 zvezd in približno en odstotek premera Rimske ceste. Poleg zvezd lahko s prostim očesom vidimo še nekaj bolj oddaljenih objektov, kot sta galaksiji Veliki Magellanov oblak in Andromeda.

Veliki Magellanov oblak je majhna galaksija, ki spremlja našo in je oddaljena približno 160.000 svetlobnih let. Veliko večja Andromeda, velika približno kot Rimska cesta, pa je 2,5 milijona svetlobnih let daleč in je tudi najbolj oddaljen objekt v vesolju, ki ga še lahko vidimo s prostim očesom. Vidimo torej dve galaksiji, pravzaprav tri, če štejemo še tisti del Rimske ceste, ki ga lahko vidimo na nebu. Tri. V vsem vesolju je, po zadnjih izračunih, približno 200 milijard galaksij.

»Rob« vesolja, ki ga še lahko vidimo (z uporabo najmočnejših teleskopov seveda), je od nas oddaljen približno 46,5 milijarde svetlobnih let v vse smeri. Svetloba, ki jo od tam vidimo danes, pa je do nas potovala nekaj več kot 14 milijard let. Zveni protislovno? Pa ni. Tako je, ker se je v času, ko je svetloba z »roba« vesolja potovala do nas, vesolje razširilo in se še vedno širi, o čemer smo že pisali. Kaj leži onkraj? Ne vemo. Vse pa kaže, da še daleč ni konca. Mogoče pa ga tudi sploh ni.

3 Odgovorite.

1. Kateri dve besedi uporablja avtor na začetku članka, ko želi poudariti, da je nekaj zares zelo veliko? Uporabite ju v svojih primerih.
2. S katero mersko enoto merimo razdalje v vesolju?
3. Če vesolje opazujemo brez teleskopov in drugih naprav, rečemo, da ga gledamo ... Kako?
4. Razložite in v stavku uporabite besede *onkraj*, *razsežnost* in *protislovno*. Pomagajte si s SSKJ.
5. Kako bi (glede na način pisanja) opredelili avtorjev odnos do teme, ki jo opisuje?
6. Kako bi poimenovali časopisno rubriko, v kateri bi se tak članek lahko pojavil?

Rešitev: 1. velikansko, gromozansko, 2. svetlobno leto, 3. s prostim očesom.

4 Mini enciklopedija

Preberite besedila in izberite besedno zvezo, ki jo besedilo opisuje:

Rimska ali Mlečna cesta, Sončev mrk, Severnica, temna snov, veliki pok

a) _____

Vesolje je bilo na začetku skupek snovi z izjemno maso. Pred približno 13,7 milijarde leti je ta snov eksplodirala. Ob eksploziji so se deli te snovi začeli širiti v vse smeri. Iz delov so nastale galaksije, zvezde in druga nebesna telesa.⁴

⁴ Prirejeno po: *Vesolje. Nastanek vesolja*. <https://eucbeniki.sio.si/fizika8/147/index.html>. Dostop 27.01.2024.

b) _____

Gre za eno najbolj izmuzljivih, nerazrešenih skrivnosti sodobne fizike. Večina astronomov, kozmologov in teoretičnih fizikov je namreč prepričana, da vsaj 90 % snovi v vesolju ne seva svetlobe. Na podlagi različnih astronomskih opazovanj in meritev so prišli do spoznanja, da v vesolju prevladuje predvsem ta materija.⁵

c) _____

Ta nebesni pojav nastane, ko so Sonce, Zemlja in Luna v ravni črti, Luna pa je med Soncem in Zemljo. Nastane le ob mlaju, ko je Luna podnevi na nebu. Lahko je delni ali popolni – ob slednjem se nebo stemni kot ponoči.⁶

č) _____

To je galaksija, ki ji pripada tudi naše osončje. Je primer spiralne galaksije in vsebuje nekaj sto milijard zvezd.⁷

d) _____

Najsvetlejša zvezda ozvezdja Mali voz skoraj nepremično ždi nad severnim polom ter služi kot oporna točka tako popotnikom kot astronomom. Je verjetno najslavnejša zvezda na nebu, saj jo poznajo tudi tisti, ki se ne morejo ravno pohvaliti z dobrim znanjem astronomije.⁸

Rešitev: a) veliki pok, b) temna snov, c) Sončev mrk, č) Rimska ali Mlečna cesta, d) Severnica

5 Poklepetajmo

- Katere od imenovanih pojavov ste že videli? Ste jih opazovali pod strokovnim vodstvom?
- Katero od zvezd ali ozvezdij prepoznate na nebu?
- Ali tudi vi kdaj samo *ždite*? V katerih situacijah?

6 Ustrezno povežite besedne zveze.

a)

1. črna	prah
2. svetlobno	ladja
3. Mlečna	luknja
4. temna	snov
5. vesoljska	leto
6. vesoljski	cesta

b)

1. lunine	utrinek
2. neznani leteči	pok
3. Sončev	predmet
4. veliki	mrk
5. Veliki	mene
6. zvezdni	voz

Rešitev: črna luknja, lunine mene, Mlečna cesta, neznani leteči predmet, Sončev mrk, svetlobno leto, temna snov, veliki pok, Veliki voz, vesoljska ladja, vesoljski prah, zvezdni utrinek

⁵ Prirejeno po: *Skrivnost temne snovi v vesolju*. <https://kvarkadabra.net/2003/04/temna-snov/>. Dostop 27.01.2024.

⁶ Prirejeno po: *Lunin mrk, Sončev mrk*. <https://eucbeniki.sio.si/nit4/1306/index2.html>. Dostop 27.01.2024.

⁷ Prirejeno po: *Kakšna je rimska cesta?* <https://kvarkadabra.net/2000/01/rimska-cesta/>. Dostop 27.01.2024.

⁸ Prirejeno po: *Severnica – več kot le vodnica popotnikov*. <https://kvarkadabra.net/2021/01/severnica/>. Dostop 27.01.2024.

6.1 Poklepetajmo

- Kaj so to lunine mene? Jih znate naštet v slovenščini?
- Kako na vaše počutje vpliva luna?
- Kako si ljudje običajno predstavljajo NLP (neznani leteči predmet)? Ste ga vi kdaj videli?
- Ste kdaj opazovali Sončev mrk? Popolni ali delni?

7 Katere so še tipične kolokacije z naslednjimi besedami: raketa, luknja, mrk, utrinek, vesoljski, zvezdni. Pomagajte si s slovarjem kolokacij: <https://viri.cjvt.si/kolokacije/slv/>.

8 Planeti in horoskop

Planeti v našem osončju glede na oddaljenost od Sonca:

- Merkur
- Venera
- Zemlja
- Mars
- Jupiter
- Saturn
- Uran
- Neptun

8.1 Poklepetajmo

- Kako si predstavljate življenje na drugih planetih, v drugih osončjih?
- Kakšne so najpogostejše predstave o Nezemljanih? Kako si jih vi predstavljate?
- Zakaj rečemo, da so moški z Marsa, ženske pa z Venere?

Znamenja horoskopa:

- oven
- bik
- dvojčka
- rak
- lev
- devica
- tehtnica
- škorpion
- strelec
- kozorog
- vodnar
- ribi

8.2 Poklepetajmo

- Kakšen karakter naj bi imela oseba z vašim astrološkim znamenjem? Navedite nekaj značilnosti, sošolci pa naj poskusijo uganiti, katero je vaše znamenje.
- Ali verjamete, da so ljudje nekaterih astroloških znamenj med seboj bolj kompatibilni?
- Ali poznate koga, ki redno preverja svoj horoskop?
- Kdo piše horoskope?

9 Zanimivost iz Slovenije

CENTER NOORDUNG: Center vesoljskih tehnologij Hermana Potočnika Noordunga

9.1 Oglejte si spletno stran Centra Noordung (<https://www.center-noordung.si/>), ki se nahaja v mestu Vitanje v Sloveniji. Oglejte si njihov predstavitveni video (<https://youtu.be/-6cGz7glCRk>; trajanje: 9:32) in označite, katere besede in besedne zveze ste slišali na posnetku:

☐ neskončnost	☐ izbruh	☐ vesoljsko plovilo
☐ breztežnost	☐ teleskop	☐ izstrelitev
☐ nebo	☐ ozvezdje	☐ satelit
☐ osončje	☐ črna luknja	☐ veliki pok

9.2 Poklepetajmo

- Ali tudi v vaši državi obstaja podoben center? Predstavite ga.
- Katere podobne inštitucije, povezane z odkrivanjem vesolja, ste že obiskali?
- Kaj ste iz posnetka izvedeli o Hermanu Potočniku? Dodatne informacije poiščite na spletu ali v knjigi *Noordung.doc*.⁹

Rešitev: na posnetku se ne pojavijo izrazi: izbruh, ozvezdje, veliki pok.

10 »Posezimo po zvezdah« ali vesolje v frazemih

10.1 V spodnje frazeme vpišite ustrezen glagol: *biti, kovati, nositi* (3. os. ed. nosi), *pasti, roditi se, videti*. V parih primerjajte rešitve ter se pogovorite o pomenih frazemov in možni rabi.

- _____ pod srečno zvezdo
- _____ nekoga v zvezde
- _____ vse zvezde
- _____ za luno
- _____ z Marsa
- koga _____ luna

Rešitev: roditi se pod srečno zvezdo, kovati nekoga v zvezde, videti vse zvezde, biti za luno, pasti z Marsa, koga nosi luna

10.2 V Slovarju slovenskih frazemov preko portala fran.si preverite pomen in zglede rabe. Ste ugotovili pomene frazemov? Obstajajo tudi v vašem prvem jeziku?

10.3 Krepko označene pomene frazemov zamenjajte z ustreznim frazemom.

1. Ko so se v službi začeli pogovarjati o novih računalniških programih, se je Miha počutil, **kot da nič ne ve**.
2. Šefinja neprestano **povzdiguje** enega sodelavca, ostalih pa ne opazi.

⁹ Potočnik, H. (2009): *Noordung.doc*. Rokus Klett.

3. Moja sestra **ima res srečo v življenju**. Vse ji odlično uspeva.
4. Andrej, **kot da je popolnoma naiven**, sploh ne opazi, da sodelavka ves čas manipulira z njim.
5. Sodelavec **je zadnje čase čisto zmeden**, zato moram skoraj vse narediti sama.
6. Ob padcu s kolesom **se ji je po hudem udarcu pred očmi vse vrtelo od bolečine**.

Rešitev: 1. ... kot da je padel z Marsa., 2. ... kuje v zvezde ..., 3. ... je rojena pod srečno zvezdo., 4. ... je za luno ..., 5. Sodelavko zadnje čase nosi luna ..., 6. ... je videla vse zvezde.

10.4 Izmisлите si svoje situacije, v katerih bi lahko uporabili te frazeme.

11 Zanimivosti iz glasbe in književnosti

11.1 Ti si moj sonček ...

Besede, povezane z vesoljem, Slovenci uporabljamo tudi kot ljubkovalnice. Sonček lahko ljubkovalno rečemo otroku, zvezdice so lahko mladi nastopajoči (prim. *na festival je prišlo veliko mladih zvezdic*, prim. Fran.si), s »ti si moje vesolje« ali »ti si moj svet« lahko nekemu izpovemo ljubezen ali naklonjenost. Poslušajte pesem kultne slovenske šaljive pop skupine iz 80. let Agropop z naslovom *Ti si moj sonček*, katere refren je med Slovenci skorajda ponarodel: <https://www.besedilo.si/agropop/ti-si-moj-soncek>.

11.2 Tudi sicer se vesolje pojavlja v slovenskih pesmih. Poslušajte katerega od posnetkov. O čem govorijo besedila? Katero vam je najbolj všeč in zakaj?

- Marjana Deržaj: Zvezde padajo v noč, 1962
- Nino Robić: Zemlja pleše, 1962
- Bepop: Moje sonce, 2002
- Samantha Maya: Venera, 2020
- Bojan Cvjetičanin & Neža Drobnič Bogataj: Vesolje, 2022

11.3 S to tematiko pa se srečamo tudi v književnosti. V skupinah pobrskajte po spletnih straneh in predstavite, o čem govorijo navedene knjige.

- Frane Milčinski Ježek: *Zvezdica Zaspanka*, 1959
- Vid Pečjak: *Drejček in trije Marsovčki*, 1961
- Vid Pečjak: *Kam je izginila Ema Lauš*, 1980
- Gregor Strniša: *Vesolje*, 1983
- Mojca Kumerdej: *Temna snov*, 2017

12 Izberite si enega od naslovov in napišite besedilo (300–500 besed).

- a) Ljudje se že od nekdaj zanimajo za vesolje. V zadnjih stotih letih pa svetovne velesile ves čas tekmujejo, kdo bo kam poletel prvi in kdo bo odkril več. Kakšen je po vašem mnenju pomen raziskovanja vesolja za človeštvo?
- b) V zadnjem času se vse več govori o možnostih turističnega potovanja v vesolje. Kaže, da to postaja realnost. Kakšen je vaš pogled na komercialna turistična potovanja v vesolje?

- c) Ste prvi Zemljan, ki že nekaj mesecev živi na drugem planetu. Opišite izkušnjo prijateljem na Zemlji. Pišite o navadah, vonju, hrani, kaj vidite, kaj slišite ...

Seznam obravnavanih leksikalnih enot

- (brez)težnost
- daljnogled
- luna
- marsovec
- osončje
- ozračje
- ozvezdje
- planet
- satelit
- Severnica
- teleskop
- Zemljan

- črna luknja
- lunine mene
- neznani leteči predmet (NLP)
- Rimska ali Mlečna cesta
- Sončev mrk
- temna snov
- veliki pok
- Veliki voz
- vesoljska ladja
- vesoljski prah
- zvezdni utrinek